

Slovenský zväz ochrancov prírody a krajiny
a
Krajský úrad v Košiciach, odbor životného prostredia

XXIV.
VÝCHODOSLOVENSKÝ
TÁBOR OCHRANCOV PRÍRODY

s medzinárodnou účasťou

KOJŠOV

“Na Minárke”

29.júl – 5.august 2000

Prípravný výbor XXIV. VS TOP

ďakuje všetkým organizáciám, zložkám a jednotlivcom, ktorí pomáhali pri príprave XXIV. Východoslovenského TOP - Kojšov 2000, prispeli finančne, materiálne alebo inak.

Pod'akovanie patrí:

Krajskému úradu v Košiciach, odboru ŽP
Okresnému úradu v Gelnici, odboru ŽP
Obecnému úradu v Kojšove
ZO č.1 SZOPK, Humenné
ŠOP SR Stredisku Košice
Mestským lesom s.r.o. Košice, Polesie Kojšov
Urbariátu Kojšov
ACOM-u s.r.o., Košice
AQUING-u s.r.o., Košice
a ďalším...

Vydal : Prípravný výbor XXIV. VS TOP z podkladov autorov : Ing. Milana Murína
Rudolfa Kušníra
Milana Barloga
Ing. Milana Turzáka
Ing. Jozefa Kováča
PhDr. Andreja Petrova
Čeněka Čermáka

a z podkladov Okresného úradu v Gelnici, odboru ŽP.

Príležitostná publikácia : bez jazykovej úpravy

Zostavil : Ing. Milan Murín
Grafická a textová úprava : RNDr. Eva Konečná
Tlač : ACOM s.r.o., Košice
Náklad : 350 ks

Kojšov, júl 2000

Niekoľko slov účastníkom XXIV. VS TOP

Slovenský zväz ochrancov prírody a krajiny prostredníctvom svojej ústrednej zložky je každoročne vyhlasovateľom konania najmasovejšieho ochránárskeho podujatia Východoslovenského tábora ochrancov prírody s medzinárodnou účasťou. Tradične už po 24.krát sa táto akcia koná na prelome mesiaca júl-august, vždy v niektorom z regiónov východného Slovenska. Tentoraz je to v k.ú. obce Kojšov v Gelnickom okrese v čase od 29.7.-5.8.2000 .

Krajský úrad v Košiciach, odbor životného prostredia je hlavným organizátorom podujatia - XXIV. VS TOP - Kojšov 2000. Poďakovanie za prípravu patrí aj OÚ OŽP Gelnica, Obecnému úradu v Kojšove a ostatným zložkám a organizáciám i jednotlivcom, ktorí ako členovia prípravného výboru alebo inak boli ochotní podieľať sa na jeho organizačnom, odbornom i materiálnom zabezpečení.

Poslaním tohoto podujatia je **odbornou** činnosťou, prostredníctvom jednotlivých sekcií, inventarizačným prieskumom získať nové informácie a údaje o hodnotách územia, stave ekosystémov a jeho zložiek v záujmovej oblasti, s tohoročnou konkretizáciou cieľov na prieskum juho-východných krajinných priestorov Gelnického okresu v Košickom kraji s orientáciou na východnú časť geografického celku Volovských vrchov a lokalít v okolí Kojšovskej hole. V užšom zameraní aj podporiť dlhoročné snaženie územných orgánov a ochránárskych zložiek o vyhlásenie Folkmárskej skaly a Murovanej skaly za osobitne chránené časti prírody.

Odborné výsledky pripravovaného VS TOP bude možné využiť pri plnení konkrétnych úloh štátnej ochrany prírody v podmienkach spravovaného regiónu, a tiež sú vhodným odborným podkladom pre činnosť samosprávnych orgánov.

Nie menej dôležité sú ďalšie tri ciele TOP, a to **výchovno - poznávací, kultúrno - spoločenský a cieľ praktickej ochrany prírody**, kde je zámer organizátorov odborne vzdelávať najmä mladých účastníkov, oboznámiť všetkých aspoň z časti s históriou i tradíciami a prírodnými hodnotami tohoto zaujímavého regiónu. Všetci veríme, že sa nám podarí zachovať aj tradičný spoločenský rámec TOP-u, kde sa okrem iného budú vymieňať ochránárske skúsenosti, utužovať priateľstvá i nadväzovať nové na trasách odborných sekcií, alebo pri večernej vatre. Nezanedbateľný je príspevok účastníkov v oblasti praktickej pomoci prírode a obci. Chceme i tentoraz na tomto úseku zanechať dobrý dojem v regióne a verím, že bude za nami niečo vidieť.

Toto je zámer organizátorov tohoročného XXIV. VS TOP. Či sa ho podarí splniť, to záleží od nás všetkých. Či sme ho dobre pripravili, to ohodnotíte Vy.

Na záver len toľko, vitajte priatelia v Kojšove "Na Minárke". Za organizátorov podujatia Vám želim príjemný pobyt, veľa dobrých zážitkov na XXIV. VS TOP - Kojšov 2000.

Milan Murín

Z histórie a súčasnosti obce Kojšov

Rázovitá obec Kojšov leží pod severnými svahmi Kojšovskej hole v nadmorskej výške 470 m.n.m.

V historických prameňoch sa o nej píše v roku 1368 a pred dvoma rokmi oslávila 630 rokov svojho trvania. Bola doosídľovaná v 15. a 16. storočí v rámci valašskej kolonizácie, ktorá jej vtlačila charakteristický národopisný ráz, odzrkadľujúci sa v dialekte, zvykoch, náboženstve a povahových rysoch jej obyvateľov. Bohatstvo lesov poskytovalo obyvateľom obce Kojšov príležitosť ťažby a spracovania dreva, najmä pre potreby domácich výrobkov z dreva. Drevorubačstvo a piliarstvo bolo teda najdôležitejším zamestnaním obyvateľov Kojšova. Niemenej dôležitým bol aj chov domáceho zvieratstva, najmä oviec a dobytky a pestovanie kultúrnych plodín pre potreby odievania. Dodnes zachované originálne kroje, ktorými sa pýši najmä staršia generácia a naša folklórna skupina sú dôkazom zručnosti, umu a estetického cítenia našich predkov. V 18. storočí sa v okolí Kojšova ťažila železná, medená aj strieborná ruda, ktorá sa v obci aj zhutňovala. Takto zhutnená ruda sa na vozoch odvážala do Margecian a ďalej na pltiach po rieke Hornád do Košíc na ďalšie spracovanie.

Historické pramene uvádzajú, že nemeckými kňazmi Wichingovcami prenasledované kňazstvo sa uchýlilo do Kojšovskej doliny, kde bol kláštor východného obradu, t.j. grécko-katolíckeho.

Obec vo svojej pohnutej histórii prežila niekoľko epidémii a požiarov, ktoré utrpenie a ťažký život našich predkov ešte znásobili.

Charakteristiku života obce v minulosti odzrkadľuje aj ojedinelý erb obce, ktorého atribútmi sú prekrížené brvno a píla – symboly ťažby a spracovania dreva, tri štvorlúpeňové ruže – symboly baníctva a zlatovlasá hlava anjela, symbolizujúca ochranu obyvateľstva.

Turistické a iné zaujímavosti obce.

Do obce Kojšov vedie jediná prístupová cesta odbočením z hlavnej cesty Košice-Krompachy vo Veľkom Folkmari. Je obkolesená horami a leží v údolí Kojšovského potoka, ktorý poskytuje možnosť rybolovu pstruhov.

Medzi turistické zaujímavosti patrí Fokmarska skala s nadmorskou výškou 915 m.n.m.

V blízkosti obce sú prírodnou zvláštnosťou skalné útvary Turniská, ktoré často navštevujú skalolezci a horolezci pre tréning a súťaže v skalolezení. Menej známou je aj Lukáčová jaskyňa prístupná len pre speleológov.

Bohatstvo lesov poskytuje možnosť zberu lesných plodov a hribov. Okolitá flóra je bohatá na liečivé rastliny ako sú baza čierna, borievka, brusnica, hloh, hluchavka, horec, čučoriedka, jahoda lesná, konvalinka, kostihoj lekársky, ľubovník bodkovaný, materina dúška, malina lesná, mäta pieporná, medovka lekárska, myší chvost obyčajný, nátržník husí, ostružina, palina pravá, papraď, pastierska kapsička, plavúň, plúcnik, podbeľ, praslička, prvosenka, púpava, repík lekársky, rumanček, skorocel, srdcovník, šalvia lekárska, trnka, vres obyčajný, zádušník chlpatý, zlatobyl, žihľava dvojdomá a ďalšie.

V lokalite 24. ročníka TOP pod Turniskami sa nachádza v hojnom počte vzácna liečivá bylina cesnak medvedí.

V okolitých lesoch Kojšova sa nachádza množstvo lesnej zveri. Kráľom našich hôr je karpatský jeleň, ďalej je to srnčia zver, diviacia, líška, kuna lesná, divá mačka, jazvec, rys, hlucháň a ďalšie vtáky a živočíchy.

Z pamätihodností je zaujímavý grécko-katolícky kostol sv. Petra a Pavla z roku 1809, ktorého výzdobu tvorí drevený polychrómovaný ikonostas neorokokového štýlu.

Kolorit obce dotvárajú silné folklórne tradície s bohatstvom ľudových piesní, neobvyklou krásou originálnych krojov a rozmanitosťou zvykov. V obci už viac ako 40 rokov pôsobí známa folklórna skupina “Kojšovian”, ktorá za roky svojho trvania dosiahla v rámci regiónu, Slovenska aj zahraničia pozoruhodné úspechy.

Obec je vybavená primeranou obchodnou sieťou. Škola v prírode s celoročnou prevádzkou poskytuje dobré služby žiakom a študentom, ako aj turistom a záujemcom vsl. regiónu.

Obec je rodiskom významných osobností medzi inými aj filmového režiséra Juraja Jakubiska.

V uplynulom roku bola v obci ukončená plynofikácia, čo výraznou mierou prispelo k vyššiemu životnému štandardu obyvateľov obce, ale najmä k zlepšeniu čistoty ovzdušia a životného prostredia.

Medzi najdôležitejšie úlohy obce v súčasnosti patrí výstavba čističky odpadových vôd. Je to náročná investičná stavba, ktorej technologickú časť mienime dokončiť do konca tohto roku. V dnešných zložitých ekonomických podmienkach je to úloha, ktorá predstaviteľom obce obrazne povedané, ruší kľudný spánok. Na finančnom krytí tejto stavby sa totiž podieľa aj fond PHARE, ktorý ako jednu z podmienok určil jej dokončenie do roku 2000.

Ďalšou boľáčkou našej obce sú miestne komunikácie, najmä však štátna cesta V.Folkmar- Kojšov, ktorá je v dezolátnom stave, a ktorá “zviditeľňuje” našu obec v negatívnom svetle. Robíme všetky kroky preto, aby sme zabezpečili mimorozpočtové zdroje vo výške 6 mil. Sk na rekonštrukciu tejto cesty ešte v tomto roku.

S uspokojením sme prijali ponuku SZOPaK, aby sa vo vybranej lokalite našej obce uskutočnil 24. ročník vsl. TOP, ktorý ešte viac zviditeľní našu peknú okolitú prírodu a pomôže pri propagácii našej obce aj regiónu .

Želáme organizátorom tohoto významného podujatia jeho úspešný priebeh a účastníkom príjemné zážitky v lone našej peknej prírody.

Základná charakteristika územia okresu Gelnica

Počet obyvateľov	30 175
Rozloha	58 442 ha
Hustota obyvateľstva	51,6 obyv./km ²
Počet obcí	20
- z toho miest	1

Okres Gelnica sa rozprestiera v severozápadnej časti Košického kraja, územie okresu má horský a podhorský charakter, pričom prevažná časť územia sa nachádza vo Volovských vrchoch, ktoré sú súčasťou Slovenského rudohoria. Malú časť okresu tvorí geomorfologický celok Slov. rudohoria Čierna hora a Branisko. Územie okresu je členité (290-1322 m n. m.), klimaticky chladné s priemernou ročnou teplotou 4 – 6 st. C.

Medzi najväčšie prírodné bohatstvo okresu patria lesy. Okres dosahuje lesnatosť až 75 %, čo je najviac v SR. S lesmi sú úzko spojené aj vodné zdroje. Najväčšími riekami sú Hnilec a Hornád, ktoré svojimi vodami zásobujú vodnú nádrž Ružín pri Margecanoch.

Z hľadiska surovín je okres Gelnica jeden z najbohatších v SR na výskyt rudných surovín. V okrese je aktívna ťažba vápenca (Margecany), významné sú ložiská kremeňa (predovšetkým Švedlár). V minulosti sa ťažili ložiská rúd s obsahom najmä Fe, Cu, Hg ale aj Au a Ag (Smolník, Gelnica, Mníšek n. H., Švedlár, Žakarovce a inde), s touto ťažbou súvisí viac ako 700 ročná tradícia baníctva, ktorá určovala dejiny tejto oblasti a radila ju medzi

najdôležitejšie banícke oblasti Rakúsko-Uhorska i celej Európy. Na tradíciu baníctva v Hnileckej doline je zameraná expozícia baníckeho múzea v Gelnici. Ťažba nerastných surovín je však poznačená útlmom, ktorý postihol túto časť priemyslu.

V nedávnej minulosti bolo tiež veľmi významné strojárstvo so zameraním na špeciálnu techniku. V súčasnosti najviac pracovných príležitostí poskytuje ťažba a prvotné spracovanie dreva, v menšej miere strojárstvo a spotrebný priemysel. Je to však málo, a preto okres patrí medzi oblasti s najvyššou mierou nezamestnanosti (cca 30 %), pričom sa za prácou dochádza do Košíc, Sp. Novej Vsi a iných centier.

Poľnohospodárstvo už aj s ohľadom na vysokú lesnatosť územia, jeho členitosť a klimatické pomery, má ťažkú pozíciu a nemá zásadný vplyv na zamestnanosť. Venuje sa predovšetkým chovu oviec a dobytky a následnému spracovaniu vyprodukovaného mlieka.

V súvislosti s rôznymi vlnami osídľovania územia žije v okrese obyvateľstvo predovšetkým slovenskej národnosti, ale i Rusíni, Karpatský Nemci a Rómovia.

Z hľadiska životného prostredia je možné hodnotiť okres ako veľmi rôznorodý. Na území okresu sa nachádzajú veľmi hodnotné oblasti, málo postihnuté s bohatými a rôznorodými rastlinnými a živočíšnymi spoločenstvami, s významnými krajnotvornými prvkami. Dôkazom sú existujúce prírodné rezervácie (Poľana, Kloptaň), vyhlásené prírodné pamiatky (Závodské skalky, Margecianska línia) ale tiež aj príprava na vyhlásenie veľkoplošných chránených území (Volovské vrchy, Čierna Hora) a 11 maloplošných území (Bukovec, Drienkov hrbok, Folkmárska skala, Hámorské lúky, Hornád, Murovaná skla, Rovne, Starovodské jedliny, Švedlárska jelšina, Šeliská, Talaby). Avšak veľká časť okresu patrí do jednej z deviatich najohrozenejších oblastí Slovenska – Strednospišskej. Negatívne ju poznamenali následky banskej činnosti s následným spracovaním polymetalických rúd (Rudňany, Smolník, Slovinky, Gelnica), environmentálne záťaže strojárskej výroby v Prakovciach a hutníckeho spracovania medi v Krompachoch s dopadom na pôdu (zvýšený obsah ťažkých kovov), na vodu (kyslé, vysoko mineralizované banské vody), ovzdušie i krajinu (odvaly) .

Negatívny dopad má tiež nedostatočný rozvoj technickej infraštruktúry obcí. Iba 15 % komunálnych odpadových vôd je čistených na ČOV, 55 % obyvateľov je zásobovaných pitnou vodou z verejných vodovodov, splynofikovaných je 9 obcí okresu. Aj z toho dôvodu rieky Hornád a Hnilec vykazujú v ukazovateľoch B- zákl.chem.ukazovateľe, D- ťažké kovy, E- biolog. a mikrobiolog. ukazovateľe najvyšší stupeň znečistenia.

Aj napriek uvedeným negatívam má okres prírodný a ľudský potenciál pre rozvoj priemyslu a taktiež rozvoj agroturistiky, letnej a zimnej rekreácie s využitím vodných plôch, lyžiarskych terénov a prírodných krás.

Príroda okresu Gelnica

Prirodzenou osou okresu Gelnica je rieka Hnilec, najväčší pravostranný prítok Hornádu, ktorý taktiež čiastočne zasahuje do územia okresu. Celé povodie rieky Hornád má pomerne pestré geologické pomery. Na východnom úpätí masívu Kráľovej hole, kde rieka Hnilec pramení, preteká melafýrmi, na svojej púti preteká Volovskými vrchmi, tvorenými prevažne fylitmi a kremennými horninami, sem-tam sa však zahryzne aj do vápencov Slovenského raja a vápencových obvodov Volovských vrchov, či po sútoku s Hornádom do kremencov Čiernej hory. Niektoré z týchto hornín vznikli ako usadeniny, iné zas ako vyvreté a sú rôzne premenené - to sa odráža aj na reliéfe, aký rieka a jej prítoky vytvárajú. Vo vápencoch vytvárajú ostro zarezané, hlboké korytá, kým na podloží Volovských vrchov sú korytá široké, plytké, rieka v nich vytvára početné meandre v dolinách tvaru V. Na povrchové tvary sú bohaté aj nevápencové úseky Čiernej hory, kde nájdeme na prítokoch početné vodopády, prahy, kaskády a v hlavnom koryte často rozsiahle strmé skalné steny. Tradične sú bohato povrchovo členené

vápence – najlepšie to dokazuje komplex Turnísk na Murovanej skale, kde sa nachádza mohutná skalná brána a komplex až 60 metrov vysokých veží, či prekvapivo dokonale tvarované skalné okno na zalesnenom hrebeni okraja Kurtovej skaly. Bohatstvo tvarov má na území okresu aj rieka Hornád. Od Kluknavy až do Margecian tečie Hornád v nádhernom údolí, bohato meandrujúc, vytvárajúc početné pereje, skalné steny a mŕtve ramená. Geomorfologicky veľmi hodnotná je aj dolina Dolinského potoka s početnými skalnými útvarmi a rozsiahlou skalnou ostrohou na okraji Hornádskej kotliny. Vody Ružínskej priehrady prikryli údolie, ktoré kedysi vodáci nazývali druhým Prielomom Hornádu.

Údolie rieky Hnilec je ohraničené dvoma výraznými hrebeňmi – voloveckým a bukoveckým. Hrebeň Bukovca (1127 m n. m.) oddeľuje rieku Hnilec od vlastného Hornádu, začína v oblasti Závadky a končí vápencovým masívom Kurtovej skaly (791 m n. m.) nad sútokom Hnilca s Hornádom. Rozsiahly, mohutný hrebeň Volovca (1212 m n. m.) je zároveň hlavným hrebeňom celých Volovských vrchov ako časti Slovenského rudohoria. Ako Volovec sa zvykne označovať aj susedný vyšší vrchol Skaliska (Barackej skaly) (1293 m n. m.), priorita najvyššieho bodu pohoria však pripadá Zlatému stolu (1322 m n. m.), ktorý je paradoxne vysunutý mimo hlavného hrebeňa a končí ním výrazný výbežok nad obcou Stará Voda. Z ďalších známych bodov na hrebeni Volovca môžeme spomenúť Pipitku (1225 m n. m.), Osadník (1186 m n. m.), Lastovičí vrch (1061 m n. m.), Kloptaň (1154 m n. m.) či najvýchodnejšiu dominantu hrebeňa – Kojšovskú hoľu (1246 m n. m.). Oba hrebene sú bohato členené početnými prítokmi, z ktorých sú najvýraznejšie Železný potok, Kopagrund a Žakarovský potok ako ľavostranné prítoky a Tichá voda, Stará voda, Bystrý potok, Rudník, Smolník – najväčší prítok Hnilca, Hrelíkov potok, Zimná voda, Perlový potok a Kojšovský potok ako pravostranné prítoky. Najmä tieto vytvárajú vo svahoch voloveckého hrebeňa rozsiahle horské doliny, čím prispievajú k bohatej členitosti povrchu celého územia okresu. Z geomorfologického hľadiska je územie okresu členené do viacerých podcelkov celku Volovské vrchy, ktorý pokrýva temer celú plochu okresu. Len severovýchodná časť okresu zhruba severovýchodne od štátnej cesty Krompachy – Jaklovce – Veľký Folkmár – Košická Belá patrí do celku Čierna hora a jej podcelkov Roháčka a Bujanovské vrchy. Severne od rieky Hnilec sa nachádza podcelok Volovských vrchov Hnilecké vrchy, v ktorom je údolie Hnilca vyčlenené ako samostatná časť Hnilecké podolie, južne od Hnilca je územie členené do dvoch rozsiahlych podcelkov Zlatý stôl a Kojšovská hoľa, medzi ktorými je vklinený podcelok Pipítka, ohraničený zhruba Štósom, Smolníkom a Uhornou.

Rieka Hnilec a celé jej povodie sú akýmsi opakom povodia vlastného Hornádu, ktoré je silne poznamenané vplyvom človeka. Zásahy človeka sú tu menej znateľné, iná je štruktúra krajiny. Poľnohospodársky využívané plochy sú sústredené len na dne doliny Hnilca a jeho niektorých väčších prítokov. Zvyšná časť povodia je porastená lesmi, z ktorých značnú časť tvoria lesy prirodzené, málo narušené, miestami až pralesovité. Rieka samotná je prakticky nenarušená, tečie vo svojom prirodzenom koryte, ktoré je len lokálne upravené v obciach alebo v miestach bývalých mlynov či elektrární. Na poľnohospodársky využívaných plochách je len veľmi malý podiel ornej pôdy. Lúky a pasienky majú dostatočné zastúpenie mimolesnej zelene na medziach, úvozoch starých ciest. Najmä na aluviálnych lúkach rastie špecifická, bohatá vegetácia s mnohými vzácnymi druhmi rastlín. Charakteristickým znakom povodia Hnilca je bohatý výskyt rašelinísk. Nachádzame ich rovnako okolo hlavného toku, okolo prítokov, ako aj v oblasti pramenísk na hrebeňoch a vrcholoch kopcov. Rozsiahle hodnotné rašeliniská sú v oblasti Pekliska a Hámrov nad Nálepkovom, nad Švedlárom, na prítokoch najmä nad Henclovou, v oblasti Starej Vody, Smolníka a inde, vrcholové rašeliniská sú v oblasti Bukovca, Hekerovej, Kloptane, Kojšovskej hole, ale aj na mnohých iných miestach. Každou lesnou vápence – najlepšie to dokazuje komplex Turnísk na Murovanej skale, kde sa nachádza

mohutná skalná brána a komplex až 60 metrov vysokých veží, či prekvapivo dokonale tvarované skalné okno na zalesnenom hrebeni okraja Kurtovej skaly. Bohatstvo tvarov má na území okresu aj rieka Hornád. Od Kluknavy až do Margecian tečie Hornád v nádhernom údolí, bohato meandrujúc, vytvárajúc početné pereje, skalné steny a mŕtve ramená. Geomorfologicky veľmi hodnotná je aj dolina Dolinského potoka s početnými skalnými útvarmi a rozsiahlou skalnou ostrohou na okraji Hornádskej kotliny. Vody Ružínskej priehrady prikryli údolie, ktoré kedysi vodáci nazývali druhým Prielomom Hornádu.

Údolie rieky Hnilec je ohraničené dvoma výraznými hrebeňmi – voloveckým a bukoveckým. Hrebeň Bukovca (1127 m n. m.) oddeľuje rieku Hnilec od vlastného Hornádu, začína v oblasti Závadky a končí vápencovým masívom Kurtovej skaly (791 m n. m.) nad sútokom Hnilca s Hornádom. Rozsiahly, mohutný hrebeň Volovca (1212 m n. m.) je zároveň hlavným hrebeňom celých Volovských vrchov ako časti Slovenského rudohoria. Ako Volovec sa zvykne označovať aj susedný vyšší vrchol Skaliska (Barackej skaly) (1293 m n. m.), priorita najvyššieho bodu pohoria však pripadá Zlatému stolu (1322 m n. m.), ktorý je paradoxne vysunutý mimo hlavného hrebeňa a končí ním výrazný výbežok nad obcou Stará Voda. Z ďalších známych bodov na hrebeni Volovca môžeme spomenúť Pipitku (1225 m n. m.), Osadník (1186 m n. m.), Lastovičí vrch (1061 m n. m.), Kloptaň (1154 m n. m.) či najvýchodnejšiu dominantu hrebeňa – Kojšovskú hoľu (1246 m n. m.). Oba hrebene sú bohato členené početnými prítokmi, z ktorých sú najvýraznejšie Železný potok, Kopagrund a Žakarovský potok ako ľavostranné prítoky a Tichá voda, Stará voda, Bystrý potok, Rudník, Smolník – najväčší prítok Hnilca, Hrelíkov potok, Zimná voda, Perlový potok a Kojšovský potok ako pravostranné prítoky. Najmä tieto vytvárajú vo svahoch voloveckého hrebeňa rozsiahle horské doliny, čím prispievajú k bohatej členitosti povrchu celého územia okresu. Z geomorfologického hľadiska je územie okresu členené do viacerých podcelkov celku Volovské vrchy, ktorý pokrýva temer celú plochu okresu. Len severovýchodná časť okresu zhruba severovýchodne od štátnej cesty Krompachy – Jaklovce – Veľký Folkmár – Košická Belá patrí do celku Čierna hora a jej podcelkov Roháčka a Bujanovské vrchy. Severne od rieky Hnilec sa nachádza podcelok Volovských vrchov Hnilecké vrchy, v ktorom je údolie Hnilca vyčlenené ako samostatná časť Hnilecké podolie, južne od Hnilca je územie členené do dvoch rozsiahlych podcelkov Zlatý stôl a Kojšovská hoľa, medzi ktorými je vklinený podcelok Pipítka, ohraničený zhruba Štósom, Smolníkom a Uhornou.

Rieka Hnilec a celé jej povodie sú akýmsi opakom povodia vlastného Hornádu, ktoré je silne poznamenané vplyvom človeka. Zásahy človeka sú tu menej znateľné, iná je štruktúra krajiny. Poľnohospodársky využívané plochy sú sústredené len na dne doliny Hnilca a jeho niektorých väčších prítokov. Zvyšná časť povodia je porastená lesmi, z ktorých značnú časť tvoria lesy prirodzené, málo narušené, miestami až pralesovité. Rieka samotná je prakticky nenarušená, tečie vo svojom prirodzenom koryte, ktoré je len lokálne upravené v obciach alebo v miestach bývalých mlynov či elektrární. Na poľnohospodársky využívaných plochách je len veľmi malý podiel ornej pôdy. Lúky a pasienky majú dostatočné zastúpenie mimolesnej zelene na medziach, úvozoch starých ciest. Najmä na aluviálnych lúkach rastie špecifická, bohatá vegetácia s mnohými vzácnymi druhmi rastlín. Charakteristickým znakom povodia Hnilca je bohatý výskyt rašelinísk. Nachádzame ich rovnako okolo hlavného toku, okolo prítokov, ako aj v oblasti pramenísk na hrebeňoch a vrcholoch kopcov. Rozsiahle hodnotné rašeliniská sú v oblasti Pekliska a Hámrov nad Nálepkovom, nad Švedlárom, na prítokoch najmä nad Henclovou, v oblasti Starej Vody, Smolníka a inde, vrcholové rašeliniská sú v oblasti Bukovca, Hekerovej, Kloptane, Kojšovskej hole, ale aj na mnohých iných miestach. Každou lesnou

Opakom sú biotopy teplo a suchomilných rastlín. Niektoré nájdeme aj na kryštalickej podloží, iné zas sú prísne vápnomilné a mimo vápencov nerastú. K takým patrí v prvom rade známy poniklec slovenský (*Pulsatilla slavica*), ale aj zvonček karpatský (*Campanula carpatica*), dekoratívny klinček včasný (*Dianthus praecox*), astra alpínska (*Aster alpinus*), veterica lesná (*Anemone sylvestris*), na zatienených miestach vzácne aj prvosenka holá (*Primula auricula*). Výskyt vzácného driena (*Cornus mas*) okolí Veľkého Folkmára predstavuje najzápadnejší prirodzený výskyt tohto druhu na Spiši – hlbšie do vnútra Karpát sa z Pohornádia nedostal. Na odlesnených chrbátoch voloveckého hrebeňa nájdeme na jar bohaté porasty soldanelky uhorskej (*Soldanella hungarica*), po zvyšnú časť sú tieto plochy pomerne fádne.

Lesné spoločenstvá sú na človekom málo narušených miestach tvorené prevažne bučinami a jedľobučinami, vo vyšších polohách aj pôvodnými smrečinami. Najmä na bukoveckom hrebene sú pôvodné aj dubové spoločenstvá, v údolí Hnilca boli popísané spoločenstvá lipy s jedľou. Zo vzácných rastlín tu nájdeme jazyk jelení (*Phyllitis scolopendrium*) či vratičku rumančekolistú (*Botrychium matricariaefolium*), ktoré majú len po jednej známej lokalite v území, alebo bežnejšie rozšírené, no stále vzácne chvostník jedľovitý (*Huperzia selago*), plavúň obyčajný (*Lycopodium clavatum*) a pučivý (*L. annotinum*). Na vápencoch nájdeme v lese ľaliu zlatohlavú (*Lilium martagon*), plamienok alpínsky (*Clematis alpina*), orlíček obyčajný (*Aquilegia vulgaris*), prilbovku bielu (*Cephalanthera damasonium*) či dekoratívnu prilbovku červenú (*C. rubra*).

Hmyzie spoločenstvá sa nevelmi líšia od okolitých oblastí. Nájdeme tu druhy bežné, i druhy vzácne, z ktorých viaceré sú spomenuté na inom mieste. Výlučne na rašeliniskách a slatiniskách nájdeme vzácného pavúka lovčíka pobrežného (*Dolomedes fimbriatus*). Medzi nápadné klenoty v ríši hmyzu patria motýle – okrem oboch druhov vidlochvosta – feniklového (*Papilio machaon*) a ovocného (*Iphioides podalirius*) tu nájdeme i vzácného jasoňa chochlačkového (*Parnassius mnemosyne*). Vzácny výskyt má fuzáč alpínsky (*Rosalia alpina*), roháč (*Lucanus cervus*) či bizarný nosorožtek (*Oryctes nasicornis*).

Mnoho stavovcov je viazaných na vodné prostredie. V Hnileckom podolí je pomerne vzácny mlok veľký (*Triturus cristatus*), častejší mlok obyčajný (*T. vulgaris*). V hornej časti niektorých prítokov nájdeme aj mloka horského (*Triturus alpestris*), v lesných častiach aj mloka karpatského (*T. montadoni*) a salamandru škvrnitú (*Salamandra salamandra*), ktorá je spôsobom rozmnožovania priamo viazaná na lesné prameniská a potoky. Hojná je ropucha obyčajná (*Bufo bufo*), ropucha zelená (*B. viridis*) je viac viazaná na prostredie sídiel. Z obojživelníkov, ktoré sú všetky zákonom chránené, stretne sa aj skokana hnedého (*Rana temporaria*) a kunku žltobruchu (*Bombina variegata*). Z hadov nájdeme priamo v alúviách okrem užoviek obyčajných (*Natrix natrix*) aj vretenicu (*Vipera berus*), v rašeliniskách sa často stretne s jaštericou živorodou (*Lacerta vivipara*). Z hmyzožravcov nájdeme v okolí vôd piskora obyčajného (*Sorex araneus*), piskora malého (*S. minutus*) či dulovnicu vodnú (*Neomys fodiens*), zo šeliem hranostaja obyčajného (*Mustela erminea*), lasicu obyčajnú (*M. nivalis*) a kunu skalnú (*Martes foina*), vzácne sa vyskytuje vydra (*Lutra lutra*).

Opakom sú druhy, viazané na teplejšie, suché stanovišťa – tie najčastejšie využívajú plazy. Popri slepúchovi (*Anguis fragilis*) a jašterici obyčajnej (*Lacerta agilis*) môžeme na vápencových skalkách vidieť hybkú jaštericu múrovú (*L. muralis*). Nemôžeme si ju pomýliť – ako jediná z našich jašteríc dokáže bez zaváhania liezť po kolmých častiach skál.

Z ďalších, prevažne lesných stavovcov, sa tu vyskytujú predovšetkým šelmy – rys (*Lynx lynx*), vlk (*Canis lupus*), vzácne mačka divá (*Felis sylvestris*), prechádza aj medveď (*Ursus ar-*

ctos). Hojná je jelenia (*Cervus elaphus*) a diviacia zver (*Sus scrofa*), v poľnohospodárskej krajine srnčia (*Capreolus capreolus*) a zajačia zver (*Lepus europaeus*). Nemôžeme tu vymenovať všetky druhy vyskytujúcich sa vtákov, no popri bežnejších druhoch si zasluhuje zmienku tu hniezdiaci krkavec (*Corvus corax*), jastrab obyčajný (*Accipiter gentilis*) a krahulec (*A. nisus*), včelár (*Pernis apivorus*), myšiak hôrny (*Buteo buteo*), sokol myšiar (*Falco tinnunculus*) a lastovičiar (*F. subbuteo*), naša najväčšia sova výr (*Bubo bubo*) i vzácna sova dlhochvostá (*Strix uralensis*), orol krikľavý (*Aquila pomarina*) a zalietavajúci orol skalný (*A. chrysaetos*). Rozsiahle hrebene využíva pre skrytý život hluháň (*Tetrao urogallus*) a vzácnejší tetrov (*Lyrurus tetrix*), v lesoch nájdeme aj jariabka hôrneho (*Bonasa bonasia*). Na Hnilci je bežný vodnár (*Cinclus cinclus*), vzácnejší rybárík (*Alcedo atthis*). Nemôžeme nespomenúť symbol spoluzitia človeka s prírodou – bociana bieleho (*Ciconia ciconia*), ktorý má hniezdo v Mníšku nad Hnilcom, či jeho bratranca, ktorý je negatívom sfarbenia i spôsobu života svojho známeho príbuzného – bociana čierneho (*C. nigra*).

Človek ovplyvňuje prírodu od pradávna, podľa svojich síl a možností. Spočiatku bol človek súčasťou prírodných ekosystémov, postupne sa však svojou činnosťou začal z nich vyčleňovať, ovplyvňoval ich a menil. Veľký pokrok v tomto smere znamenalo poľnohospodárstvo, ktorého rozvojom sa začala podstatne meniť tvár krajiny. Vplyvom priemyselnej revolúcie začal človek intenzívnejšie rúbať lesy a meniť ich pôvodné drevinové zloženie. Rozširoval obce a mestá, reguloval potoky a rieky, aby ochránil svoje sídla pred povodňami. Toto všetko znamenalo a znamená zánik vhodných životných podmienok pre mnohé druhy pôvodných rastlín a živočíchov.

Okres Gelnica nie je výnimkou. Popri vysokej zachovalosti a stabilite prírodného prostredia nájdeme často zbytočné zásahy človeka do prírody. Od maličkostí typu vandalského maľovania nápisov sprejom na gotickú bránu Turnísk či zneužívanie ich veží na pretekársku dráhu horolezcami cez nespočetné drobné skládky odpadu, likvidáciu rašelinísk a pramenísk zriaďovaním skládok dreva či budovaním lesných ciest až po devastáciu prírodného prostredia rozsiahlymi nezabezpečenými skládkami odpadu alebo likvidáciu mimoriadne cennej Kurtovej skaly ťažbou vápenca – to všetko prispieva k neustálemu znižovaniu biodiverzity a devalvácii prírodných hodnôt. Skládky odpadu sú obzvlášť boľavou stránkou vzťahu človeka k prírode – všetky, či už priemyselné alebo komunálne, vrátane najväčších na lokalite Zimmermanka či v areáli strojárni v Prakovciach, sú založené v alúviách tokov a prispievajú k priamemu i druhotnému znečisťovaniu povrchových a podzemných vôd. Napriek tomu, že aktívne skládky domového odpadu majú byť po mnohonásobnom predĺžení životnosti konečne zlikvidované, problém to nerieši – okres Gelnica nemá totiž žiadnu legálnu skládku odpadu, teda v blízkej budúcnosti môžeme očakávať enormný nárast nelegálnych skládok v okolí potokov, úvozov, lesných okrajov. Ešte horšie je znečistenie priemyselného pôvodu. Dokazuje to aj prípad baní v Smolníku, odkiaľ dlhé roky vytekala banská voda, zabíjajúca všetok život v Smolníckom potoku a značnom úseku Hnilca pod sútokom s ním. Po odstavení banských prevádzok prestali vodu z bane čerpať, potok i rieka sa vyčistili a v priebehu jediného roka pribudli vo vode viaceré druhy rýb, dokonca aj pstruhy. Keď však banská voda naplnila celé banské dielo a prirodzene začala z bane opäť vytekať, Smolnícky potok sa stal opäť mŕtvou vodou. Ťažké kovy z priemyselných aglomerácií Rudnian a Krompách nadhlo nepriaznivo poznamenali aj vody a najmä sedimenty Ružínskej priehrady.

Príroda okolia Kojšova

Ku Kojšovu neodmysliteľne patrí panoráma masívu Folkmárskej skaly (910 m n. m.), v ktorej tieni je menej výrazný hrebeň Murovanej skaly so začiatkom na Kojšovskej skale 862 m n. m.). S Kojšovom je spojená aj dobre známa Kojšovská hoľa, ktorá je najvýchodnejším bodom voloveckého hrebeňa.

Folkmárska skala je mimoriadne hodnotná rastlinstvom a živočíštvom, viazaným na vápencové skaly a lúčne porasty na vrchole, ako aj na pás bučín na svahoch masívu, najmä na južnom a západnom. Murovaná skala je prakticky celá zalesnená, v porastoch prevláda buk, lokálne sa vyskytuje borovica a ďalšie dreviny, v posledných rokoch bol nevhodne vysadený smrekovec. Lesné porasty sú miestami prerušované jednotlivými skalnými útvarmi, ktorým jednoznačne kralujú Turniská so skalnými vežami a mohutnou gotickou bránou.

Údolím, v ktorom leží obec Kojšov, preteká Kojšovský potok (Rieka), vyvierajúci spolu s prítokmi na viacerých miestach úpätia nezalesnenej časti Kojšovskej hole. Z dravého horského lesného potoka sa postupne mení na miernejší podhorský, pretekajúci prevažne odlesneným údolím. Prirodzene tečúci tok je doprevádzaný hodnotnými brehovými porastmi, miestami prerušovanými, dno údolia v alúviu potoka je miestami vyplnené hodnotnými mokradňými spoločenstvami s výskytom vzácnych druhov rastlín. Symbol XXIV. Východoslovenského Tábora ochrancov prírody – cesnak medvedí, rastúci pod Turniskami, je potokom splavovaný až do jeho najnižších častí. Kazom na obraze krásnej prírody sú najmä v posledných rokoch čoraz početnejšie a rozsiahlejšie skládky domového odpadu priamo v alúviu potoka až po jeho sútok s Hnilcom.

Na potok na svahoch údolia nadväzujú hodnotné prevažne živné lúčne a pasienkové spoločenstvá s početnými prameniskami, líniami a zhlukmi kriačín a roztrúsenými povrchovými skalnými útvarmi. V lúčnych spoločenstvách rovnako nájdeme celý rad vzácnych a zákonom chránených rastlín.

Kojšovská hoľa predstavuje rozsiahly masív východného okraja voloveckého hrebeňa, porastený hodnotnými lesnými spoločenstvami, prevažne bučinami a jedľobučinami, lokálne aj smrečinami, na zarastajúcich lesných lúčkach brezinami. Rozsiahla plocha vrcholu je bezlesá, skalnatá, porastená horskými rastlinnými spoločenstvami s dominanciou čučoriedok a brusníc. Časť hôľnych plôch bola v minulosti nevhodne zalesnená kosodrevinou a ďalšími drevinami. Lokálne sa vyskytujú veľmi hodnotné plochy rašelinísk a pramenísk. Napriek dlhodobým lokálnym i globálnym negatívnym vplyvom človeka si masív Kojšovskej hole zachoval mnohé prírodné hodnoty. Špecifickým problémom sú spomínané zarastajúce lesné lúčky, hostiace pôvodne veľmi hodnotné rastlinné spoločenstvá s množstvom chránených rastlín. Ústup od tradičného hospodárenia a dokonca umelé zalesňovanie nevhodným smrekom znamená definitívny zánik týchto z hľadiska biodiverzity veľmi významných lokalít.

Širšie vzťahy

Príroda okolia Kojšova a celého gelnického okresu hrá nezanedbateľnú úlohu aj v rámci celoslovenských a celoeurópskych ekologicko-krajinárskych vzťahov. V zmysle Generelu územného systému ekologickej stability Slovenskej republiky, vypracovaného v roku 1992, neboli na území okresu vymedzené žiadne biocentrá. Celé územie je hodnotené ako územie

s veľmi priaznivou ekologickou kvalitou priestorovej štruktúry. Údolím Hnilca a v osi Štós – Smolnícka Huta – Orlí vrch (1043 m n. m.) sú vymedzené existujúce biokoridory nadregionálneho významu. V oblasti Kojšova sú ako navrhované chránené územia nadregionálneho významu vyznačené Folkmárska a Murovaná skala a Kojšovská hoľa.

Trocha podrobnejšie a vzhľadom k hodnotám reálnejšie hodnotí predmetné územie Národná ekologická sieť – Slovensko, vypracovaná v roku 1995 v rámci celoeurópskej siete EECONET. Podľa tohto materiálu sa na území okresu prevažnou časťou nachádzajú tri jadrové územia národného významu – N16. Volovské vrchy – Volovec, N17. – Volovské vrchy – Pipítka a N18. Volovské vrchy – Kojšovská hoľa, okrajovo doň zasahuje plocha jadrového územia európskeho významu E22. Hnilecké vrchy (Červené skaly). Celé územie okresu je začlenené do územia rozvoja prírodných prvkov s hlavnou funkciou ochrany jadrového územia, severovýchodný okraj do územia rozvoja prírodných prvkov s funkciou štruktúrneho prvku ekologického koridoru. Územím prechádzajú dve vetvy ekologického koridoru európskeho významu, po ktorých prenikajú západokarpatské geoelementy flóry a fauny. Rieka Hnilec je začlenená medzi menej významné riečne ekologické koridory.

Chránené územia a objekty okresu Gelnica

Terajší okres Gelnica bol aj v dobe začlenenia do okresu Spišská Nová Ves na okraji ochranných záujmov, o čom najlepšie svedčí počet doteraz vyhlásených chránených území či počet území, ktoré sú pripravené na vyhlásenie, ale za desaťročia sa ich vyhlásiť nepodarilo. Pritom nemožno povedať, že by okres Gelnica neoplýval prírodnými hodnotami, zasluhujúcimi si zákonnú ochranu. V celom priestore okresu nájdeme množstvo rašelinísk, z ktorých Hámre pri Nálepkove patria k najväčším a najhodnotnejším svojho druhu na Slovensku. Po celom voloveckom i bukoveckom hrebeni nájdeme množstvo plôch predovšetkým ochranných lesov v záveroch dolín alebo vrcholoch hrebeňov, medzi ktorými sa dá vybrať dostatok reprezentatívnych území, slúžiacich na záchranu ukážok charakteristických lesov tejto oblasti. V okrese nájdeme aj nemálo prirodzených, hodnotných lúčnych priestorov, úsekov Hnilca a jeho prítokov či skalných útvarov a na ne viazaných rastlinných a živočíšnych spoločenstiev, ktoré by si dôslednejšiu ochranu vyžadovali. Miesto toho už roky z nepochopiteľných dôvodov viaznu projekty ochrany aspoň tých najvzácnejších ukážok prírody okolia Gelnice. V nasledovnom zozname uvádzame vyhlásené chránené územia a objekty, objekty, majúce štatút chránených priamo zo zákona NR SR č. 287/1994 Z. z. o ochrane prírody a krajiny a územia, navrhované na ochranu.

Prírodná rezervácia **Pol'ana** – vyhlásená v roku 1993 na výmere 19,31 ha v k. ú. Henclová na ochranu rozsiahleho rašeliniska v alúviu potoka Tichá voda a okolitých horských pasienkov s prirodzenou skladbou vegetácie, výskytom viacerých chránených a vzácných druhov rastlín a húb.

Prírodná rezervácia **Kloptáň** – vyhlásená v roku 1993 na výmere 27,07 ha v k. ú. Prakovce, Vyšný Medzev (okres Košice – okolie) na ochranu hrebeňových porastov pralesovitého charakteru a horských rašelinísk s ojedinelým výskytom niektorých chránených druhov rastlín.

Prírodná pamiatka **Závadské skalky** – vyhlásená v roku 1987 na výmere 3,88 ha v k. ú. Závadka na ochranu charakteristického skalného reliéfu, porasteného pasienkovými spoločenstvami s výskytom chránených druhov rastlín.

Prírodná pamiatka **Margecianska línia** – vyhlásená v roku 1990 na výmere 0,44 ha v k. ú. Margecany na ochranu umelého odkryvu geologickej hranice medzi Volovskými vrchmi a Čiernou horou.

Prírodná pamiatka **Gotická jaskyňa (Zikmundova štvorka, Vozová jaskyňa)** – k. ú. Veľký Folkmár, dĺžka 6,5 m

Prírodná pamiatka **Hol'a I. (Hol'a veľká)** – k. ú. Veľký Folkmár, jaskyňa dlhá 45 m

Prírodná pamiatka **Hol'a II. (Hol'a malá)** – k. ú. Veľký Folkmár, dl. 3,5 m

Prírodná pamiatka **Klenbová jaskyňa (Zadná veľká jaskyňa, Zikmundova deviatka)** – k. ú. Veľký Folkmár, dl. 43 m

Prírodná pamiatka **Líščia diera** – k. ú. Veľký Folkmár

Prírodná pamiatka **Márnica (Zikmundova päťka)** – k. ú. Veľký Folkmár, jaskyňa dlhá 48 m

Prírodná pamiatka **Neprístupná jaskyňa** – k. ú. Veľký Folkmár, dl. 6 m

Prírodná pamiatka **Nová galéria (Dziery, Jaskyňa na Čertovíku)** – k. ú. Veľký Folkmár, dl. 14 m

Prírodná pamiatka **Partizánska jaskyňa** – k. ú. Veľký Folkmár, dl. 8 m

Prírodná pamiatka **Predná veľká jaskyňa (Zikmundova osmička)** – k. ú. Veľký Folkmár, dl. cca 22 m

Prírodná pamiatka **Prievanová jaskyňa** – k. ú. Veľký Folkmár

Prírodná pamiatka **Úkrytová jaskyňa** – k. ú. Veľký Folkmár, dl. 6 m

Prírodná pamiatka **Zelená puklinová jaskyňa** – k. ú. Veľký Folkmár, dl. 20 m

Prírodná pamiatka **Zikmundova dvojka** – k. ú. Veľký Folkmár, dl. 3 m

Prírodná pamiatka **Zikmundova šestka** – k. ú. Veľký Folkmár, dl. 5 m

Prírodná pamiatka **Zikmundova trojka** – k. ú. Veľký Folkmár, dl. 4 m

Prírodná pamiatka **Jaskyňa na skale** – k. ú. Veľký Folkmár, dl. 20 m

Prírodná pamiatka **Jaskyňa pod skalou I.** – k. ú. Veľký Folkmár, dl. 5 m

Prírodná pamiatka **Jaskyňa pod skalou II.** – k. ú. Veľký Folkmár, dl. 10 m

Prírodná pamiatka **Jaskyňa pri haldách I.** – k. ú. Veľký Folkmár, dl. cca 25 m

Prírodná pamiatka **Jaskyňa pri haldách II.** – k. ú. Veľký Folkmár, dl. 10,5 m

Prírodná pamiatka **Puklinová jaskyňa** – k. ú. Veľký Folkmár, dl. 38 m

Prírodná pamiatka **Čierna jaskyňa** – k. ú. Kojšov, dl. 8 m

Prírodná pamiatka **Chyža** – k. ú. Kojšov, jaskyňa dlhá 4 m

Prírodná pamiatka **Jaskyňa medzi stenami 1** – k. ú. Kojšov

Prírodná pamiatka **Jaskyňa medzi stenami 2** – k. ú. Kojšov

Prírodná pamiatka **Jaskyňa medzi stenami 3** – k. ú. Kojšov

Prírodná pamiatka **Jaskyňa medzi stenami 4** – k. ú. Kojšov

Prírodná pamiatka **Jaskyňa pod cestou (Kukučka)** – k. ú. Kojšov, dl. 5 m

Prírodná pamiatka **Jaskyňa pri Chyži** – k. ú. Kojšov, dl. 12 m

Prírodná pamiatka **Jaskyňa pri polianke** – k. ú. Kojšov

Prírodná pamiatka **Jaskyňa v Červenej skale I.** – k. ú. Kojšov, dl. 11 m

Prírodná pamiatka **Jaskyňa v Červenej skale II.** – k. ú. Kojšov

Prírodná pamiatka **Kolónia I.** – k. ú. Kojšov – jaskyňa dlhá cca 18 m

Prírodná pamiatka **Kolónia II.** – k. ú. Kojšov – jaskyňa dlhá cca 25 m

Prírodná pamiatka **Lukáčova priepasť (Kamenné mlieko)** – k. ú. Kojšov, 33 m hlboká koróznno-rútivá priepasť v nadm. výške 725 m

Prírodná pamiatka **Malá jaskyňa vo svahu** – k. ú. Veľký Folkmár, dl. 5 m

Prírodná pamiatka **Partizánska jaskyňa** – k. ú. Kojšov, dl. 6 m

Prírodná pamiatka **Priepasť pod bukom** – k. ú. Kojšov, hl. cca 10 m

Prírodná pamiatka **Priepasť v Turnisku** – k. ú. Kojšov

Prírodná pamiatka **Tonisova jaskyňa I.** – k. ú. Kojšov, dl. 8 m

Prírodná pamiatka **Tonisova jaskyňa II.** – k. ú. Kojšov, dl. 13 m
Prírodná pamiatka **Tunel (Chrám)** – k. ú. Kojšov, dl. 20 m
Prírodná pamiatka **Vodopád pri Háji** – k. ú. Gelnica
Prírodná pamiatka **Vodopád v Lavej doline** – k. ú. Mníšek nad Hnilcom
Prírodná pamiatka **Vodopád v Starovodskej doline** – k. ú. Švedlár
Prírodná pamiatka **Vodopády na Bystrom potoku** – k. ú. Smolník
Chránené stromy **Lipy v obci Kojšov** – 5 ks lipy malolistej na parcele č. 521 v k. ú. Kojšov, vyhlásené v roku 1997
Chránený strom **Lipa v Gelnici** – 1 ks lipy malolistej na parcele č. 2132 v k. ú. Gelnica, vyhlásená v roku 1997.

Navrhovaná PR **Starovodské jedliny** – zachovalé pralesovité spoločenstvá karpatských jedlín v k. ú. Švedlár s typovými plochami novoopísaných syntaxónov a bohatým výskytom niektorých druhov chránených rastlín.

Navrhovaná PR **Bukovec** – rozsiahle rašelinisko v k. ú. Švedlár s bohatým výskytom viacerých druhov vzácných a chránených rastlín a ojedinelým výskytom niektorých druhov.

Navrhovaná PR **Hámorské lúky** – rozsiahla sústava vlhkých lúk a rašelinísk v alúviu Hnilca v k. ú. Nálepko s často ojedinelým výskytom mnohých vzácných a chránených druhov rastlín a živočíchov, najrozsiahlejšia a najhodnotnejšia lokalita svojho druhu na Slovensku.

Navrhovaná PR **Folkmárska skala** – rozsiahly vápencový masív v k. ú. Veľký Folkmár s mimoriadne hodnotnou vegetáciou skál, lúk a bukových lesov a výskytom viacerých vzácných druhov živočíchov.

Navrhovaná PR **Murovaná skala** – prevažne zalesnený rozsiahly vápencový hrebeň v k. ú. Kojšov s lokálnym výskytom nápadných skalných útvarov, hodnotnými rastlinnými a živočíšnymi spoločenstvami s ojedinelým výskytom niektorých druhov.

Navrhovaná PR **Talaby** – rozsiahly komplex živných lúk, pramenísk a rašelinísk v k. ú. Stará Voda, tvorený mozaikou plôch s rôznym stupňom využívania, s bohatým výskytom viacerých vzácných a chránených druhov a ojedinelým výskytom niektorých druhov rastlín.

Navrhovaná PR **Pri kostolíku** – rozsiahle vrchovisko v komplexe vlhkých lúk a pramenísk v alúviu pravostranného prítoku potoka Smolník v k. ú. Smolník s bohatým výskytom viacerých vzácných a chránených druhov rastlín a ojedinelým výskytom niektorých taxónov.

Navrhovaná PR **Hekerová** – rozsiahle horské rašeliniská v komplexe pramenísk a živných lúk v k. ú. Smolník s ojedinelým výskytom niektorých druhov rastlín.

Navrhovaná PP **Švedlárska jelšina** – rozsahom malý jelšový lesík v alúviu Hnilca v k. ú. Švedlár s plochami pramenísk a rašelinísk uprostred intenzívne využívaných živných lúk, s výskytom viacerých druhov vzácných a chránených rastlín.

Navrhovaná PP **Šeliská** – hodnotné rašelinisko v k. ú. Závadka s bohatým výskytom niektorých vzácných a chránených druhov rastlín, u niektorých s ojedinelým výskytom.

Navrhovaná PP **Drienkov hrbok** – nevýrazný vápencový výbežok v k. ú. Veľký Folkmár, porastený drieňovou hrabinou.

Navrhovaná PP **Hnilec** – niektoré rozsiahle úseky Hnilca, predstavujúce nenarušenú, prirodzene meandrujúcu rieku s bohatými brehovými porastmi, hodnotnými aluviálnymi lúkami a početnými skalnými útvarmi na celom území okresu Gelnica.

Relikty a endemity

Ide o pozoruhodné organizmy, prežívajúce dlhú dobu na malom obmedzenom území, ktoré tu prežili napriek obrovským zmenám prírodného prostredia, nepriazni podnebia a ďalším geologickým a biotickým činiteľom. Pojem endemizmu a relikvizmu u mnohých druhov splýva – úzko špecifikované druhy s malým areálom, viazané na špecifické podmienky prostredia, ktoré sa len málo menia, vydržia v tomto území dlhšie ako druhy so všeobecnými nárokmi na vlastnosti prostredia, ktoré sa v priebehu vekov menilo skutočne radikálne. Reliktosť či endemizmus tiež nemusí znamenať vzácnosť – niektoré endemické či reliktné druhy sú celkom bežnou súčasťou prírodných spoločenstiev. Ich vzácnosť spočíva skôr v indikácii pôvodnosti, malej narušenosti spoločenstiev, v ktorých sa vyskytujú. V nasledovnom zozname sú uvedené endemické a reliktné druhy rastlín a živočíchov, známe z okresu Gelnica.

- bakul'ka trojrohá** (*Meesia triquerta*) – glaciálny relikv
- prilbica moldavská** (*Aconitum moldavicum*) – karpatský endemit
- dvojštitok hladkoplodý uhorský** (*Biscutella laevigata* ssp. *hungarica*) – karpatský subendemit
- zvonček karpatský** (*Campanula carpatica*) – karpatský endemit
- bodliak laločnatolistý** (*Carduus lobulatus*) – západokarpatský endemit
- zubačka žliazkatá** (*Dentaria glandulosa*) – karpatský subendemit
- klinček včasný pravý** (*Dianthus praecox* ssp. *praecox*) – západokarpatský endemit
- horčičník Wittmannov** (*Erysimum wittmannii*) – karpatský endemit
- poniklec slovenský** (*Pulsatilla slavica*) – západokarpatský endemit
- prvosienka holá karpatská** (*Primula auricula* ssp. *hungarica*) – západokarpatský subendemit
- scila severná bukovská** (*Scila drunensis* ssp. *buekkensis*) – matrantsko-predkarpatský endemit
- rozchodník Krajinov** (*Sedum krajinae*) – západokarpatský endemit?
- silenka Sillingerova** (*Silene sillingeri*) – matrantsko-predkarpatský endemit
- soldanelka karpatská** (*Soldanella carpatica*) – západokarpatský endemit
- soldanelka uhorská väčšia** (*S. hungarica* ssp. *major*) – karpatský endemit? (subendemit?)
- jarabina spišská** (*Sorbus scepusiensis*) – endemit Volovských vrchov
- d'atelina šarišská** (*Trifolium sarosiense*) – karpatský subendemit

- chvostoskok** *Morulina verrucosa* – karpatský endemit
- behúnik** *Duvalius bokori* – endemit Slovenského rudohoria, Nízkych Tatier a Slovenského krasu, treťohorný relikv
- behúnik podzemný** *Duvalius microphthalmus* ssp. *microphthalmus* – endemit Slovenského rudohoria, Nízkych Tatier, Muránskej planiny a Poľany, treťohorný relikv
- behúnik** *Duvalius hungaricus* ssp. *slovacus* – endemit Volovských vrchov
- utekáčik** *Pterostichus pilosus* – karpatský endemit
- bystruška lesklá** (*Carabus obsoletus*) – karpatský endemit, treťohorný relikv
- fuzáč** *Gaurostes excellens* – glaciálny endemit, treťohorný relikv
- mlok karpatský** (*Triturus montadoni*) – karpatský endemit, treťohorný relikv
- piskor vrchovský** (*Sorex alpinus*) – karpatský endemit, treťohorný relikv
- myšovka vrchovská** (*Sicista betulina*) – glaciálny relikv
- pôtik kapcavý** (*Aegolius funereus*) – glaciálny relikv
- kuvičok vrabčí** (*Glaucidium passerinum*) – glaciálny relikv
- krivonos obyčajný** (*Loxia curvirostris*) – glaciálny relikv

orešnica perlavá (*Nucyfraga caryocatactes*) – glaciálny relikt
dubník trojprstý (*Picoides tridactylus*) – glaciálny relikt
drozd kolohrivý (*Turdus torquatus*) – glaciálny relikt

Šírenie organizmov

V dolnej časti povodia Hornádu nájdeme bohaté kolónie zákonom chráneného klokoča perovitého (*Staphylea pinnata*). Ak pôjdeme proti toku a budeme sa pozorne pozerieť, v ťažko prístupných brehových porastoch nad Margecanmi nájdeme medzi jelšami a vrbami taktiež niekoľko jedincov tejto ináč prísne teplomilnej dreviny, prednostne rastúcej na vápenci. Vyššie ho potom nájdeme už len na travertínovom Dreveníku, ktorý je ostrovom teplomilnej flóry a fauny vo vnútrokarpatskej kotline Hornádu. Ako sa tu vzal? Prečo ho nájdeme na netypickom mieste v brehových porastoch? To sú otázky, na ktoré odpovede nám vysvetľujú jeden zvláštny prírodný fenomén. Rieka Hornád nefunguje len ako „koridor“ pre živočíchy, v nej žijúce. Neslúži len rybám či rakom. Jej bezprostredné okolie je diaľnicou, po ktorej v minulosti premávali a dodnes sa premávajú mnohé rastlinné a živočíšne druhy. Klokoč je len jedným z mnohých. V minulosti, v dobách striedania teplých a studených období, známych ako doby ľadové, sa údolím Hornádu sťahovali panónske teplomilné druhy v dobách oteplenia do vnútra Karpát. Keď sa počas doby ľadovej ochladilo a tieto vyhynuli, na spomínanom Dreveníku mnohé z nich prežili vďaka zvláštnym geomorfologickým a mikroklimatickým pomerom, ktoré na tejto travertínovej kope vládnu. V dobe oteplenia sa migrácia opäť rozprúdila, jednotlivé druhy postupne osídľovali vápencové ostrovy Stredného Pohornádia a šírili sa až do Prielomu Hornádu, po južnom úpätí Levočských vrchov, na Branisko. Takto si môžeme vysvetliť prítomnosť kosatcov bezlistých, čerešne mahalebkovvej a krovitej a mnohých ďalších druhov. Klokoč nám dokazuje, že tento proces aj v súčasnosti prebieha. V bezprostrednej blízkosti Hornádu nájdeme dnes medzi Margecanmi a Slovenským rajom celý rad nevelkých obnažených vápencových skaliek, porastených vzácnu teplomilnou vegetáciou.

Ešte lepšie je tento proces viditeľný v živočíšnej ríši. Začiatkom osemdesiatych rokov sa začala do horných častí povodia Hornádu šíriť nápadná červeno-čierno pruhovaná bzdocha pásavá (*Graphosoma lineata*). Najprv bola len na najteplejších lokalitách v skupine travertínov okolo Dreveníka, postupne sa však rozšírila natoľko, že dnes nie je problémom nájsť ju v pobrežných porastoch či na horských vrcholoch voloveckého hrebeňa. Ďalším prisťahovalcom, šíriacim sa evidentne údolím Hornádu, je krásny čierno-žltá pruhovaný pavúk križiak pásavý (*Agriope bruenchii*), ktorý žije v močiaroch, rovnako, ako na vyprahnutých skalách. Aj taký donedávna tradične teplomilný živočích, akým je modlivka zelená (*Mantis religiosa*), sa v posledných troch rokoch, zdá sa natrvalo, usadil v Hornádskej kotline. Iným príkladom je jašterica múrová (*Lacerta muralis*) – okrem skál vápencových obvodov ju nájdeme na každej skalke v údolí Hnilca. Jej výskyt je trvalého charakteru, ale osídlenie malých, izolovaných lokalít naznačuje, že aj tento živočích sa v minulosti šírili na tieto miesta postupne a súčasnú migráciu vzhľadom na slabý stav poznania živočíšstva nemožno vylúčiť. Ťažko dnes povedať, čo tento pohyb znamená - môže ísť o prirodzenú reakciu na lokálne oteplenie posledných rokov, na enormné zostepnenie krajiny v posledných tridsiatich rokoch, alebo aj o reakciu na globálne oteplenie Zeme, pred ktorým vedci dnes už vážne varujú. Zvýšenie priemernej teploty o desatinu stupňa pre človeka nič neznamená, hmyz ho však môže zaregistrovať ako významný životný činiteľ. V každom prípade úloha údolia Hornádu a jeho prítokov ako migračnej trasy zostáva nesporná.

Región v názvoch rastlín

Rieka Hornád odvodňuje dve veľké oblasti - Spiš a Šariš, ktoré od seba oddeľuje výrazná hrádza Braniska. Názvy týchto dvoch etnografických celkov sa odzrkadlili aj v názvoch niektorých rastlín, tu popísaných alebo tu sa vyskytujúcich. Spomenutý bol výskyt šafranu spišského na lúkach okolo Hnilca a prítokov. Pôvodne bol uvádzaný ako šafran karpatský (*Crocus heuffelianus*). Podľa niektorých autorov sa tento šafran na Spiši nevyskytuje, čo dokazujú aj chromozómové analýzy tu rastúcich populácií. Pravý šafran karpatský sa vyskytuje len v oblasti Šariša v Nízkych Beskydách a Slanských vrchoch. Na západ od Braniska, teda aj na Spiši, rastie šafran spišský (*Crocus discolor*). Polemiky sa vedú aj o astre, ktorá je popísaná vedeckým názvom astra kopcová (*Aster amellus*) a ktorá v jesenných mesiacoch bohatými trsmi modrých kvetov spestruje stráne Hnilca a niektorých jeho prítokov. Naše populácie tejto astry sa však líšia od popísaného druhu počtom chromozómov a patria k astre spišskej (*Aster amelloides*), ktorú popísal Besser (1784 – 1842). Kým pri týchto druhoch je zaradenie stále sporné, ďalší druh je zatiaľ uznávaný. Český botanik Kovanda popísal v roku 1986 z Folkmárskej skaly v Strednom Pohornádi nový druh jarabiny, ktorú nazval jarabina spišská (*Sorbus scepusiensis*). Podľa dnešných poznatkov sa vyskytuje aj v masíve Murovanej skaly. Zo Šariša zas Fridrich Hažlinský (1818 – 1896) popísal nový druh ďateliny, ktorá sa niektorými morfológickými znakmi líši od podobnej ďateliny prostrednej, a nazval ju ďatelina šarišská (*Trifolium sarosiense*). Od dôb Hažlinského utieklo veľa vody korytom Torusy a dnes vieme, že ďatelina šarišská rastie - čuduj sa svete - aj na Spiši, ako dôkaz lásky a úcty k rodnému kraju je však významná stále.

Lesy v okolí Kojšova

Tak, ako je pestré geologické podložie v okolí Kojšova, a s tým spojená floristická pestrosť, tak sú bohaté a pestré lesné spoločenstvá v doline Rieka s rovnomenným potokom (niekedy sa uvádza Kojšovský potok) vyvierajúcim na juhovýchodnom úpätí Kojšovskej hole. Drevinové zloženie lesných porastov je závislé od podložia, expozície a nadmorskej výšky. Na vápencových svahoch s juhozápadnou expozíciou prevládajú ochranné lesy s prevažujúcou funkciou ochrany pôdy, v ktorých prevažuje buk s prímiesou cenných listnáčov (javor horský, javor mliečny, jaseň štíhly), duba zimného a jedle bielej. Na skalných stenách a vežiach sú porasty menej zapojené a z drevín sa pripájajú borovica lesná a jednotlivo aj smrekovec opadavý. Patria sem lokality: Kojšovská skala, Folkmárska skala, Turne, Murovaná skala, Opátsky Zlatník.

Na severovýchodných svahoch doliny Rieka prevažujú hospodárske lesy, v porastoch 95 rokov a starších rozpracovaných obnovnou ťažbou, v mladších porastoch so zvýšeným zastúpením smreka bola v posledných 15 rokoch vykonaná aj náhodná ťažba z dôvodu spracovávania kalamitného dreva z polomov a z poškodenia spôsobeného podkôrnym hmyzom (lykožrút smrekový, lykožrút lesklý). Z listnatých drevín prevláda aj tu buk lesný a z ihličnatých drevín krásne, často aj 35 m vysoké jedle a smrek. Zastúpenie listnatých a ihličnatých drevín je približne 1: 1. V predrubných porastoch (do 90 rokov) sa často vyskytuje breza. Prevažuje tu 5. vegetačný lesný stupeň - jedľovo-bukový s nadmorskými výškami 700 - 1100 m nad morom, lesné spoločenstvá prechodného radu z kyslého do živného - Fageto- Abieta nižšieho stupňa. Pozdĺž potokov rastie jelša lepkavá a jelša sivá.

Klimatické pomery

Orograficky značne členité okolie Kojšova s rozpätím nadmorských výšok od 400 m (Veľký Folkmar) do 1246 m (Kojšovská hoľa) podmieňuje veľkú pestrosť klimatických pomerov. Podľa klimatickej klasifikácie patria doliny do mierne teplej a vlhkej klimatickej oblasti s chladnou až studenou zimou (dolinový typ), ktorá siaha do nadmorskej výšky približne 750 m. Jej základnou charakteristikou je júlová teplota vzduchu nad 16° C, ale menej ako 50 letných dní v roku. Vyššie polohy už zasahujú do mierne chladnej klimatickej oblasti vrchovinového typu, ktorá vo vrcholovej časti Kojšovskej hole nadväzuje na chladnú horskú klímu s júlovou izotermou 12° C. Táto je súčasne humídna, pretože v celoročnej bilancii zrážok má prebytok vlhky nad výparom a prispieva odtokom svojich vôd nižšie položeným častiam oblasti. Je to okrsok vhodný pre horské hospodárstvo.

Extrémne teploty vzduch sa pohybujú v dolinách, ktoré majú súčasne väčšie amplitúdy, než horské oblasti, od -28° C do 31° C. V priemere tu býva ročne 40 letných, 150 mrazových a 40 ľadových dní.

Pre doliny otvorené k severu, čo umožňuje zatekanie chladného vzduchu z blízkej studenej Hnileckej doliny, sú v chladnej ročnej dobe typické časté a výrazné inverzie. S tým súvisí zvýšená početnosť hmiel z vyžarovania, v priemere okolo 50 dní v roku. Horná hranica inverzií, totožná s horným okrajom radiačných hmiel, sa pohybuje najčastejšie od 700 do 900 m. Hrebeňové polohy nad touto výškou sú naopak relatívne suchšie a pozoruje sa na nich priaznivý bioklimatický účinok.

Priemerný ročný úhrn zrážok dosahuje v najnižších polohách 720 až 860 mm a s pribúdajúcou nadmorskou výškou stúpa na 1000 až 1100 mm vo vrcholovej časti Kojšovskej hole. Celá oblasť je charakteristická zvýšeným počtom búrok.

Priemerná maximálna výška snehovej pokrývky kulminuje v prvej polovici februára a pohybuje sa od 40 cm v nižších polohách do 70 až 80 cm v najvyšších polohách. V extrémnych prípadoch môže dosahovať 150 až 200 cm.

Ročný úhrn slnečného svitu dosahuje približne 1700 hodín.

Vietor má prevládajúci severojužný smer, ale je značne ovplyvnený orografiou. V uzavretých dolinách je častosť bezvetria až 30° C, naopak na horských hrebeňoch sa vyskytuje občas búrlivý severozápadný vietor až víchrica s rýchlosťou vetra v nárazoch od 70 do 110 km/hod., ktorá veternou eróziou spôsobuje polomy a vývraty v lesných porastoch.

XXIV.
Východoslovenský
tábor ochrancov prírody
s medzinárodnou účasťou

KOJŠOV
„Na Minárke“
29.júla - 5.augusta 2000

Vyhlasovateľ: Ústredný výbor Slovenského zväzu ochrancov prírody a krajiny Prievidza

Organizátor: Krajský úrad v Košiciach, Odbor životného prostredia

Spoluorganizátori: Okresný úrad, odbor ŽP v Gelnici
Obecný úrad Kojšov
Mestské lesy s.r.o. Košice, Polesie Kojšov
Urbariát Kojšov
ŠOP SR Stredisko Košice
ZO č.1 SZOPK Humenné

Prípravný výbor : Ing. Milan Murín	RNDr. Vladimír Stano
Ing. Ján Čurlík	Rudolf Kušnir
Ing. Milan Turzák	PhDr. Andrej Petrov
Valéria Demková	Michal Daniel
Ing. Stanislav Margicin	RNDr. Eva Konečná
Čeněk Čermák	Ing. Ján Immer
Milan Barlog	prom.mat. Ján Nižňanský
Milan Grega	

Poslanie : Účastníci sa budú venovať prieskumu lokalít juhovýchodnej časti okresu.

Odborné sekcie : - krajinárska	- geologická
- lesnícka	- speleologická
- botanická	- mykologická
- ornitologická	- chiropterologická
- herpetologická	- detská
- entomologická	- praktická ochrana prírody

Odborná náplň XXIV. Východoslovenského TOP

Námety na činnosť odborných sekcií

Trasa č. 1: Krajinový priestor Folkmárska skala – Ostrý hrbok (lesné, lúčne a skalné ekosystémy, krasové javy)

Lokality:

Folkmárska skala – výrazný vápencový masív, lesné a skalné spoločenstvá.

Štôlne Červená skala – pozostatky ťažobnej činnosti z minulého obdobia.

Ostrý hrbok – morfológicky výrazný vápencový vršok, charakteristické lesné spoločenstvá.

Predlipový vrch – hodnotné horské a podhorské lúčne pasienkové spoločenstvá.

Sekcie: krajinárska, lesnícka, botanická, ornitologická, entomologická, herpetologická, geologická, mykologická.

Trasa č. 2: Krajinný priestor Murovaná skala – Krížny hrb – Suchý vrch (lesné, lúčne a skalné ekosystémy, brehové porasty, podmáčané a vlhké spoločenstvá)

Lokality:

Murovaná skala – prirodzené lesné spoločenstvá, vzácne horské a teplomilné spoločenstvá

Turniská – dominantný skalný útvar vystupujúci nad lesnými spoločenstvami, bizarné krasové útvary – veže vysoké až 60 m, skalná brána Tunel (Chrám).

Záalom – rozsiahlejšie ihličnaté porasty, horská chata

Kojšovský potok – podhorský až horský tok, spoločenstvá podmáčaných a vlhkých lúk, brehové porasty.

Sekcie: krajinárska, lesnícka, botanická, ornitologická, entomologická, herpetologická, geologická, mykologická.

Trasa č. 3: Krajinný priestor Jedlinka – Pálenica – Kojšovská hoľa (lesné, lúčne a pasienkové ekosystémy, prameniskové spoločenstvá, hôľne a synantropné spoločenstvá)

Lokality:

Pálenica – komplex lúčnych a pasienkových hôľných spoločenstiev, obklopených lesnými porastami.

Kojšovská hoľa – rozsiahle hôľne spoločenstvá horského charakteru s lokálnymi prameniskami a im zodpovedajúcimi hodnotnými rastlinnými spoločenstvami, miestami značne narušené antropickou činnosťou.

Sekcie: krajinárska, lesnícka, botanická, ornitologická, entomologická, herpetologická, geologická, mykologická.

Trasa č. 4: Krajinný priestor Plejsy – Rovne – Dúbrava (rašeliniskové ekosystémy, prameniskové a podmáčané spoločenstvá, lúčne a pasienkové spoločenstvá)

Lokality:

Plejsy – významné rekreačné stredisko, zamerané najmä na zimné športy, chaty, stravovacie zariadenia, výrazná synantropizácia pôvodných rastlinných spoločenstiev.

Rovne – sústava troch vrchoviskových rašelinísk na rozvodnici Hornádu a Hnilca a rozsiahlych prameniskových spoločností s gravitačným spádom k Hornádu alebo Hnilcu, komplex chudobných horských pasienkov na kyslom podklade.

Dúbrava – výrazné prameniskové a podmáčané spoločnosti, komplex chudobných pasienkových spoločností na kyslom podklade a lokálnych skupín a línií kriačín a brezových porastov.

Sekcie: krajinárska, lesnícka, botanická, ornitologická, entomologická, herpetologická, mykologická.

Trasa č. 5: Jaskyne, pre ktoré je potrebné spracovať osobitné pasporty na základe terénneho výskumu a mapovanie významných geologických a geomorfologických javov v k. ú. Kojšov a k. ú. Veľký Folkmár

Lokality: k.ú. Kojšov
Jaskyňa pri Chyži
Jaskyňa v Červenej skale
Kolónia I.
Kolónia II.
Lukáčova priepasť (Kamenné mlieko)
Tonisova jaskyňa
Tunel (Chrám, Turnisková brána)

k.ú. Veľký Folkmár
Hoľa I.
Klenbová jaskyňa
Márnica (Zikmundova V)
Predná veľká jaskyňa (Zikmundova VIII)
Zelená Puklinová jaskyňa
Jaskyňa na skale
Jaskyňa pri haldách I.
Puklinová jaskyňa

Sekcie: geologická (speleologická), chiropterologická

Program a organizácia XXIV. VS TOP

Vedúci TOP: Ing.Milan Murín

Táborová rada TOP: Ing.Milan Murín

Ing. Ján Čurlík-náčelník organizačno-prevádzkový (NOP-TOP)

Valéria Demková – náčelník odborno-sekciový (NOS-TOP)

Rudolf Kušnir

+ vedúci odborných sekcií

Táborová rada na čele s NOP a NOS zabezpečuje a organizuje chod tábora a denný odborný program jednotlivých sekcií.

Rámcový program :

- 29.7. - sobota**
- dokončenie prípravy táboriska
 - príchod účastníkov do 16⁰⁰ hod.
 - oboznámenie sa s prostredím
 - stavenie tábora
 - slávnostné otvorenie o 18⁰⁰ hod.
 - nahlásenie stravovacích požiadaviek na pondelok
- 30.7. - nedeľa**
- do 8⁰⁰ hod. v bufete nahlásenie strav. požiadaviek na pondelok
 - výstup na Kojšovú hoľu a prehliadka Meteorologickej stanice- 9⁰⁰ hod.
/alternatíva: návšteva Baníckeho múzea v Gelnici/
 - 1. zasadanie Táborovej rady o 17⁰⁰ – príprava programu na pond.
 - táborové zhromaždenie pri vatre o 18⁰⁰
 - nahlásenie stravovacích požiadaviek – zápis na info-tabuľu /ut./
 - nočné služby – hliadkovanie 22⁰⁰ hod.
- 31.7. - pondelok**
- budíček 7⁰⁰ hod.
 - výber stravy a nahlásenie na utorok
 - práca v 12-tich odborných sekciách (náplň + trasy) 9⁰⁰ – 17⁰⁰ hod.
 - 2.zasadanie Táborovej rady 17⁰⁰ hod.
/pravidelné večerné hodnotenie dňa a príprava programu na ďalší deň/
 - táborové zhromaždenie pri vatre 19⁰⁰ hod.
 - nahlásenie stravovacích požiadaviek-zápis na info-tabuľu /str./
 - večerný program – beseda so zahraničnými účastníkmi 20⁰⁰ hod.
- alt. diapozitívy v Kultúrnom dome
 - nočné služby – hliadkovanie 22⁰⁰ hod.
- 1.8. - utorok**
- budíček 7⁰⁰ hod.
 - práca v 12-tich odborných sekciách (náplň + trasy) 9⁰⁰ – 17⁰⁰ hod.
 - 3.zasadanie Táborovej rady 17⁰⁰ hod.
/pravidelné večerné hodnotenie dňa a príprava programu na ďalší deň/
 - táborové zhromaždenie pri vatre 19⁰⁰ hod.
 - nahlásenie stravovacích požiadaviek – zápis na info-tabuľu
 - večerný program – beseda 20⁰⁰ hod.
- alt. diapozitívy v Kultúrnom dome
 - nočné služby – hliadkovanie 22⁰⁰ hod.
- 2.8. - streda**
- budíček 7⁰⁰ hod.
 - práca v 12-tich odborných sekciách (náplň + trasy) 9⁰⁰ – 17⁰⁰ hod.
 - 4.zasadanie Táborovej rady 17⁰⁰ hod.
/pravidelné večerné hodnotenie dňa a príprava programu na ďalší deň/
 - táborové zhromaždenie pri vatre 19⁰⁰ hod.
 - nahlásenie stravovacích požiadaviek – zápis na info-tabuľu
 - večerný rogram – beseda s Dr.Peťkom o kliešťoch 20⁰⁰ hod.
- alt. diapozitívy v Kultúrnom dome

- nočné služby – hliadkovanie 22^{oo} hod.
- 3.8. - štvrtok**
 - budíček 7^{oo} hod.
 - práca v 12-tich odborných sekciách (náplň + trasy) 9^{oo} – 17^{oo} hod.
 - súpis a nákup ingrediencií do guláša
 - 5.zasadanie Táborovej rady 17^{oo} hod.
/pravidelné večerné hodnotenie dňa a príprava programu na ďalší deň/
 - táborové zhromaždenie pri vatre 19^{oo} hod.
 - nahlásenie stravovacích požiadaviek – zápis na info-tabuľu
 - večerný program – beseda so zástupcami št.správy OÚ GE 20^{oo} hod.
a obecnej samosprávy OcÚ Kojšov
 - nočné služby – hliadkovanie 22^{oo} hod.
- 4.8. - piatok**
 - budíček 7^{oo} hod.
 - dokončenie činnosti odborných, POP a detskej sekcie 9^{oo} – 17^{oo} hod.
/súťaž – ocenenia – príprava diplomov + poďakovaní + program detí/
 - 6.zasadanie Táborovej rady 17^{oo} hod.
/zhodnotenie dňa, celého TOPu a príprava záveru/
 - záverečné táborové zhromaždenie pri vatre 19^{oo} hod.
 - zhodnotenie dňa a celého TOPu po sekciách
 - príhovor NOP a NOS
 - príhovor hostí
 - kultúrny program
 - guláš
 - nočné služby – hliadkovanie 22^{oo} hod.
- 7.8. - sobota**
 - upratanie pred stanmi
 - roztriedenie vl. odpadu
 - upratanie táboriska
 - skladanie:
 - veľkého stanu
 - boxov WC
 - umyvárov
 - stĺpa sponzorstva
 - poľnej kuchyne
 - vlajky
 - vstupnej brány
 - info-tabulí
 - odvoz cisterny
 - likvidácia bufetových priestorov a ich vyčistenie
 - odvoz stolov z prezentácie + výstaviiek
 - likvidácia výstaviiek
 - zozbieranie smerových a orientačných šípiek
 - likvidácia odpadu
 - zasypanie jám WC
 - likvidácia vatre a upratanie vôlejovej
 - likvidácia táboriska (vl.stanov), balenie a cestovanie

Pokyny pre účastníkov :
/Táborový poriadok/

1. Budíček je o 7^ohod.
2. Zúčastňovať sa denného programu odborných a pracovných sekcií TOP
3. Táborová rada sa schádza denne o 17° hod.
4. Táborové zhromaždenie o 19° hod.
5. Večerné programy o 20^ohod.
6. Riadiť sa pokynmi náčelníkov tábora (NOS, NOP)
7. Stravovanie je individuálne s možnosťou nákupu potravín v pojazdnom bufete, prípadne v predajniach v obci Kojšov.
8. Parkovanie motorových vozidiel na vyhradenom mieste.
9. Zákaz fajčiť v stane !!!
10. Šetriť s vodou !!!
11. Odpad separovať pri svojich stanoch !!!
12. Nočný klud 23° – 6° hod.

SPONZORI XXIV. VS TOP

GELNICKÉ LESY s. r. o. Banícke námestie č. 1 , 056 01 Gelnica

Sú lesohospodárskou obchodnou spoločnosťou , ktorej 100% vlastníkom je mesto Gelnica, ktorej poslaním je lesopestovná starostlivosť zahrňujúca v sebe obnovu a výchovu lesných porastov, ako aj zúžitkovanie biologickým procesom vyprodukovanej drevnej hmoty na lesnom pôdnom fonde. Ide o činnosť, ktorá zahŕňa ochranu lesa, zachovanie a zveľaďovanie jeho celospoločenskej funkcie.

A. L. ANTONY s. r. o. Gelnica

Predchodcom spoločnosti bola firma , založená v roku 1889 Ludwigom Antonym v Gelnici. Spoločnosť nadväzuje na tradíciu a okrem stavebného a nábytkového kovania vyrába dekoratívne a úžitkové predmety z kovu prevažne na export. Firemnou filozofiou je renesancia ručnej kovovýroby s výraznou orientáciou na dizajnérsku tvorbu s cieľom estetizovať kovové výrobky.

PUELZAR – Ing. Vaškovič, Gelnica

Predajňa MAJSTER so sídlom na Hlavnej ulici poskytujúca široký sortiment železiarskeho tovaru , kuchynských potrieb, pracovných a ochranných pomôcok, potrieb pre záhradkárov vrátane výroby a predaja kľúčov . Je považovaná za najvyhľadávanejšiu predajňu v okrese so spomenutým sortimentom.

Poľnohospodárske družstvo KLUKNAVA

Najväčšie a najlepšie pracujúce poľnohospodárske družstvo v okrese Gelnica , ktoré sa zaoberá rastlinnou i živočíšnou výrobou. Pestuje obilniny , trávy pre semenárske účely , krmivá a chová hovädzí dobytok, ovce a hydinu. Svoju produkciu mlieka finalizuje vo vlastnej mliekárni v Jaklovciach pričom produkuje plnotučnú bryndzu , bryndzové nátierky a syry . Najnovším výrobkom je kravský syr FETTA , ktorý sa uvádza na trh (tel. fax 0944/4894735)

Obec ZÁVADKA

Malebná rázovitá obec v okrese Gelnica s neopakovateľným výhľadom na končiare Tatier , s vysokou krajinárskou hodnotou s chránenou prírodnou pamiatkou Závadské skalky a pracovitými obyvateľmi s pozoruhodným vzťahom ku gazdovstvu . Obživu obyvateľstvu od nepamäti poskytuje práca na poľnohospodárskej pôde a v okolitých lesoch.

Obec HENCLOVÁ

Jedna z najmenších obcí okresu Gelnica, učupená v údolí Volovských vrchov, vzdialená 7 km na juh od Nálepkova, ktorá vznikla v hornom povodí Hnilca v roku 1344. Je to obec húževnatých ľudí, zrastený s krásnou a zároveň drsnou prírodou, ktorá ich obklopuje. Je známa ako východisko pre výstup na vrchy Volovec a Skalisko a tiež prírodnou rezerváciou Poľana.

GEOMETRA, Pražská 4, Košice, tel:095/6438781

Firma pôsobí od roku 1990, pod súčasným menom pôsobí od 20.11.1995.

Predmetom činnosti firmy sú všetky druhy geodetických prác, t.j.:

- Inžinierska činnosť – geodetická : vytyčovanie stavieb, porealizačné zameranie stavieb, projektové podklady, sledovanie deformácií priem. zariadení a stavieb. objektov, zameranie a výpočet kubatúr ...
- Majetková činnosť – vypracovanie technických podkladov pre právne úkony týkajúce sa nehnuteľností : geometrické plány, majetkové podklady pre výstavbu aj rozsiahlych stavieb nadregionálneho významu, registre obnovenej evidencie pozemkov

AQUING, spol. s r.o., Hroncova 5, Košice, tel.: 095/6323658

Firma vznikla v roku 1990 a pod súčasným názvom pôsobí od 1.7.1995. Spoločnosť sa zaoberá **projektovaním vodohospodárskych stavieb** – vodovody, kanalizácie, úpravné vody, čistenie komunálnych, priemyselných a ostatných odpadových vôd, sanitárne vybavenie budov, čerpacie stanice pre pitnú vodu, tlakové stanice, akumulácie vôd ..., a **inžinierskou činnosťou** – majetkové vysporiadanie stožiarových miest pre stavbu „Vedenie 2 x 400kV Lemešany – št. Hranica Poľsko“, pre Slovenské elektrárne a.s.

- Významné diela** :
- Skupinový vodovod Kalša – Slivník – Kuzmice
 - Rekonštrukcia vodného hospodárstva ÚSS Šemša
 - Obecný vodovod Letanovce
 - Areál firmy Pavej – vodné hospodárstvo
 - Úprava Slavkovského potoka v Matejovciach

ACOM Košice s.r.o. Košice, Jesenského 25, 040 01 Košice, tel.: 095/6000100

Od založenia v r.1991 sa zaoberá veľkoobchodom a maloobchodom v oblasti výpočtovej techniky, jej príslušenstva a programovým vybavením. Je autorizovaným predajcom značiek COMPAQ, INTEL, NOVELL, MICROSOFT, EPSON, XEROX, PANASONIC, 3COM, 3M, IMATION.

- Poskytuje :
- počítačové zostavy s príslušenstvom a programovým vybavením
 - školenia a vypracovávanie projektov
 - záručný a pozáručný servis s príchodom technika do 24 hod.
 - upgrade a zápožičky techniky
 - splátkový predaj